

5. *Żarnowski J.* Społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939. Warszawa, 1973. 434 s.
6. *Aleksievets L. M.* Polesha: shlyahi vldrozhennya derzhavnoYi nezalezhnostf: 1918-1939. T.: Ekonomichna dumka, 2002. 270 s.
7. *Aleksievets L. M.* Polesha v 1918-1926 r.: osoblyvosti vidrozhennya natsionalnoi derzhavnosti, formuvannya suspilno-politychnoho ustroiu: Avtoref. dys. d-ra ist. nauk: 07.00.02 / Chernivetskyi nationalnyi un-t im. Yurii Fedkovyicha. Chernivtsi, 2007. 32 s.
8. *Vovk Ya. O.* Polityka Polskoi derzhavy stosovno khrystyianskykh konfesii (1918-1936 rr.): Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.02 / KNUTSh. K., 2006. 21 s.
9. *Dilonhova H.* Istoriiia Polshchi 1795-1990 / Per. z pol. M. Kirsenka. K.: Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2007. 239 s.
10. *Devis Norman.* Serdtse Evropy. M.-Vrotslav: Letniy sad; Kollegium vostochnoy Evropy im. Yana Novaka, 2010. 527 s.
11. *Yusupov R. R.* Vlast i intelligentsiya: Iz istorii Polshi XX stoletiya (1918-1980 gg.). Kazan: Izd-vo Kazanskogo un-ta, 1996. 312 s.

Гайдай В. В.

Участие клерикальных общественных организаций и католической церкви в общественно-политической жизни межвоенной Польши (1918 – 1939).

Рассматривается деятельность общественных организаций клерикального (церковного) характера, освещены их участие в общественно-политической жизни межвоенной Польши, а также показана роль римско-католической церкви и отдельных церковных деятелей в государственных и общественных процессах.

Ключевые слова: общественные организации, Польша, клерикализм, христианская демократия, церковь, католицизм, политика, общество.

Haidai V. V.

Participation of clerical public organizations and the Catholic Church in the socio-political life of interwar Poland (1918-1939).

The activity of public organizations of a clerical (church) nature is considered, their participation in the socio-political life of interwar Poland is highlighted, as well as the role of the Roman Catholic Church and individual church figures in state and social processes.

Keywords: public organizations, Poland, clericalism, Christian democracy, church, Catholicism, politics, society.

УДК 94:329:141.82(100)

І.В. РИМАР

ВПЛИВ ПОЗИЦІЙ Й. СТАЛІНА НА ФОРМУВАННЯ ТАКТИКО-СТРАТЕГІЧНИХ МОДЕЛЕЙ ІІІ ІНТЕРНАЦІОНАЛУ (1935-1943 РР.)

На основі документальних та наукових джерел охарактеризовано зміни тактико-стратегічних моделей ІІІ Інтернаціоналу, прослідковано вплив внутрішньополітичних чинників у СРСР та зовнішньополітичних процесів у Західній Європі на даний процес упродовж 1935-1943 рр. Виявлено характерні особливості тактико-стратегічних моделей ІІІ Інтернаціоналу, їхнє становлення, внутрішню еволюцію, особистий вплив Й. Сталіна на зміни та формування комінтернівських моделей. Основну увагу приділено характеру функціонування Інтернаціоналу, як одного із зовнішньополітичних інструментів впливу Радянського Союзу на комуністичні партії країн Західної Європи у 1935-1943 рр. Використано ідеї Ж. Бодрійяра у якості головного підходу до аналізу проблеми тактико – стратегічних моделей ІІІ Інтернаціоналу та їх трансформації.

Ключові слова: Й. Сталін, Комінтерн, тактико-стратегічна модель, Великий терор, Друга світова війна, Ж. Бодрійяр, «після оргії», симулякр, прецесія, медіум.

Кожен вибуховий момент у світі, на думку французького філософа-постмодерніста Ж. Бодрійяра, – це оргія. «Це момент звільнення в будь-якій сфері. Звільнення політичного і сексуального, <...> сил відтворюючих та руйнівних, <...> жінки та дитини, <...> підсвідомих імпульсів, <...> мистецтва» [2, с. 2].

Розшифровуючи тезу про вибуховий момент, як оргію, філософ вказує, що кожний період оргії супроводжується революційним станом заперечення попередніх

цінностей та ідеалів, завоюванням нового простору свободи та прав. Але, «після оргії» людству не залишається нічого іншого, окрім як симулювати звільнення, «зображувати оргію». «Все що нам залишається – марні вдавані спроби породити якесь життя окрім того, яке вже існує. Ми живемо у постійному відтворенні ідеалів, фантазмів, образів, мрій, які вже знаходяться поряд з нами і які нам, в нашій роковій бездієвості, необхідно відроджувати знову і знову» [2, с. 8]. Таким чином, кожний період оргії супроводжується революційним станом, а наступний за ним період «після оргії» характеризується як постреволуційний стан стабілізації та нормалізації розвитку, як економічного, так і культурного, соціального та ін., коли необхідність підтримувати в суспільстві ідеали та ідеї, породжені революцією, перетворюється на звичний стан речей.

Поряд з цим, теза про «зображення оргії», як «симулювання звільнення», відсилає до іншої роботи філософа, «Симулякри та симуляція», а такі поняття, як симулякр, прецесія та медіум, розкриті в ній, стануть основою для подальшого аналізу тактико – стратегічних моделей Комінтерну, особливо моделі 1935-1939 рр.

Таким чином, актуальність статті полягає у розкритті впливу Й. Сталіна на формування тактико-стратегічних моделей III Інтернаціоналу (Комінтерну) в 1935-1943 рр. через призму поглядів французького філософа-постмодерніста Ж. Бодрійяра, викладених в його роботах «Прозорість зла» [2] та «Симулякри і симуляції» [3].

Історіографія проблеми представлена роботами російських (Н. Лебедева [18] та М. Нарінській [19], М. Мещеряков [21; 22], М. Мухамеджанов [24], В. Роговін [31], В. Смірнов [32; 33], Ф. Фірсов [37; 38], О. Хлевнюк [41]), українських (С. Кульчицький [15; 16; 17]) та західних (Б. Байерляйн [1], Н. Верт [5], В. Голдман [7], М. Левін [48], К. Маккензі [20], Ф. Фюре [39], Б. Штудер та Б. Унфрід [42]) істориків, котрі займаються питаннями функціонування III Інтернаціоналу, впливу ЦК ВКП(б) та Й. Сталіна на процес внутрішньополітичного прийняття рішень в СРСР та в Комінтерні, репресіями та Великим терором 1936-1938 рр., проблемами, пов'язаними з громадянською війною в Іспанії та Другою світовою війною тощо.

Джерельна база проблеми представлена збірниками документів Російського державного архіву соціально-політичної історії (РДАСП) [11; 12; 13; 29; 45; 46]; стенографічними записами пленумів [44] та резолюціями VII Конгресу Комінтерну [30; 43]; документами зовнішньої політики в період німецько-радянської війни 1941-1945 рр. [6; 26]; листуваннями між Й. Сталіним та Л. Кагановичем [35], радянського керівництва [34]; спогадами німецької комуністки, дружини функціонера Комінтерну Г. Неймана М. Бубер-Нейман [4], британського публіциста, активного учасника громадянської війни в Іспанії Дж. Орвелла [25] та генерального секретаря III Інтернаціоналу в 1935-1943 рр. Г. Димитрова [47] тощо.

Беручи за основу традиційну в історіографії періодизацію діяльності Комінтерну в 1935-1943 рр., доцільно наступним чином характеризувати етапи:

1. 1935-1939 рр. – період «після оргії», як підтримання стану повторного «звільнення», коли на фоні загострення зовнішньополітичної ситуації, в СРСР поширюється прецесія симулякрів та *dissuasion* (апотропія), викликані необхідністю консолідації влади, упокорення та уніфікації суспільства, підтримання його в стані постійного збудження, настороженості, підозрливості, страху, та паралельно розгортається процес перетворення партії-держави в державу-партію. Для Інтернаціоналу – це безпосереднє втягнення у вир репресій та фінальна інтеграція в апарат СРСР, а також, закономірний і доцільний, перехід до антифашистської риторики та більш реалістичної, прагматичної політики народних фронтів після VII Конгресу влітку 1935 р.;

2. 1939-1941 рр. – період «рецесії» тактико – стратегічної моделі Комінтерну та спроб поширення прецесії симулякру «внутрішнього ворога» в діяльності компартій

проти національних урядів країн Європи (насамперед Великобританії та Франції), котрі виступили проти нацистської Німеччини;

3. 1941-1943 рр. – період у діяльності Комінтерну, безпосередньо пов'язаний із німецько-радянською війною 1941-1945 рр. («Великою Вітчизняною війною» СРСР) та необхідністю орієнтувати компартії на боротьбу проти Німеччини, повернення до риторики періоду 1935-1939 рр., зосередження основної роботи Комінтерну у Відділі агітації та пропаганди, основне завдання – проведення активної та дієвої пропагандистської роботи в країнах, окупованих Німеччиною та у самій Німеччині.

Звертаючись до періоду 1935-1939 рр. та III Інтернаціоналу, варто вказати, що незважаючи на значний ступінь інтеграції в апарат СРСР, в даний період організація продовжує досить активно та злагоджено функціонувати, зосереджуючи головним чином увагу на налагодженні діалогу між комуністичними партіями та соціал-демократами і буржуазними урядами країн Західної Європи. Даний процес розгортається в рамках політики антифашизму та народного фронту, успішно апробованих Французькою комуністичною партією (ФКП) у другій половині 1934 р. Разом із цим, лідери Інтернаціоналу докладають значних зусиль в справі боротьби за мир та захист СРСР від потенційної війни.

Власне, саме цими формотворчими поняттями – антифашизм, народний фронт, рух за мир та на захист СРСР, характеризується тактико-стратегічна модель Комінтерну в даний період. Дані поняття доцільно розглядати у двох вимірах, як оболонку та ядро тактико – стратегічної моделі. У подальшому кожний наступний період історії Інтернаціоналу до розпуску в 1943 р. розглядатиметься через призму суджень про оболонку та ядро відповідних тактико-стратегічних моделей, котрі функціонуватимуть протягом 1935-1943 рр.

До першого виміру ядра, варто віднести ідею «боротьби за мир та на захист СРСР» [30, с. 30], закладену в резолюцію за доповіддю Д. Мануїльського [30, с. 35-42] та основну частину резолюції за доповіддю П. Тольятті. Також не менш важливу роль відіграла постанова Виконавчого комітету Комуністичного Інтернаціоналу (ВККІ) від 1 квітня 1936 р., яка розвинула оборонні завдання комуністів проти фашистів.

До оболонки варто віднести політику антифашизму та народного фронту, зміст яких чітко сформований та розкритий генеральним секретарем Комінтерну Г. Димитровим в доповіді та резолюції за підсумками доповіді на VII Конгресі [30, с. 9-25], а також, частково, резолюції за доповіддю секретаря Комінтерну П. Тольятті [30, с. 26-34].

Варто зауважити, що ядро та оболонка завжди становили одне ціле в рамках певної тактико – стратегічної моделі. Різниця між ними полягала в тому, що оболонка розглядалася як спосіб, метод досягнення та реалізації ідей, закладених в ядро, а також у створенні хибного враження, начебто дані ідеї відіграють другорядну роль у порівнянні зі шляхами реалізації, закладеними в оболонку.

Більшість істориків вважають центральним елементом політики Комінтерну в даний період доповідь Г. Димитрова. У тому числі це пов'язано з основою тезою – щодо можливості приходу комуністів до влади. Проте, він передбачав це з огляду на передреволюційну чи революційну ситуацію [43, с. 373], що було неможливим у випадку Франції, де комуністи після перемоги на виборах 1936 р. обмежилися підтримкою уряду Л. Блюма. Інакше склалася ситуація в Іспанії, де вирувала громадянська війна. Проте входження комуністів до уряду Л. Кабальєро відбулося не стільки на основі резолюцій VII Конгресу, скільки за особистим рішенням Й. Сталіна [47, с. 28].

Тимчасовість та залежність від політичної кон'юнктури закладених в оболонку методів, які використовували комуністи, а також Й. Сталін та Політбюро через Комінтерн і його Виконком (використання антифашистської та демократичної риторики, гасел, примирення з соціал-демократичними партіями, співпраця та підтримка

національних урядів тощо), односторонність та акцент на революційному підйомі, дозволяють припустити, що центральний елемент – доповідь, резолюція за доповіддю, та що більш важливіше – політика та гасла, сформовані генсеком Інтернаціоналу, були лише оболонкою. Головним елементом, ядром, тактико – стратегічної моделі, доцільніше визначити боротьбу за мир, проти підпалювачів війни, і, найголовніше – на захист СРСР. Це виражено у двох резолюціях за підсумками VII Конгресу – у резолюції за доповіддю П. Тольятті та у резолюції за доповіддю Д. Мануїльського, що були доповнені на засіданнях Секретаріату ВККІ 23 березня – 1 квітня 1936 р. Думки, висловлені на цих засіданнях [13, с. 417-425], були оформлені у постанові президії ВККІ від 1 квітня 1936 р. [43, с. 421-434]. Як вказують російські дослідники Н. Комолова, М. Корчагіна, К. Шириня та В. Дам'є, дана постанова сприяла виробленню компартіями контурів політики національного фронту проти агресії [14, с. 36] та подальшої еволюції рішень конгресу.

Таким чином, утворюється досить дієздатна модель, покликана функціонувати у двох вимірах – зовнішньому, який через поняття антифашизм та народний фронт безпосередньо пов'язаний із політикою комуністичних партій країн Західної Європи (передусім ФКП) по відношенню до соціал-демократії та національних урядів, та внутрішньому, що знаходить своє вираження через Великий терор 1936-1938 рр., як процес формування «прецесії ворога» всередині СРСР та за її межами, переважно в Іспанії [24, с. 105; 22; 31; 40, с. 364; 21], задля ліквідації опозиції правлячому режимові, консолідації та упокорення населення на різних рівнях шляхом масового терору за різними «лініями» терору і стиснення партії-держави до держави-партії. У подальшому незмінне ядро отримуватиме нову оболонку в залежності від зовнішньополітичної ситуації та цілей СРСР на міжнародній арені.

Щодо СРСР, то 1935-1939 рр. стануть досить кривавим періодом, що позначений такими явищами у внутрішньому житті країни, як показові процеси, репресії та Великий терор.

Звертаючись до внутрішньополітичного становища СРСР, варто вказати, що даний період, в певній мірі, позначений подальшим упокоренням та уніфікацією радянського соціуму, створенням атмосфери підозріливості та страху, а також, частковою атомізацією суспільства (розпад традиційних зв'язків, поява ізольованих індивідів – *Авт.*), що доцільно частково охарактеризувати через бодрійрівський стан «після оргії». На думку автора, подібні процеси були викликані необхідністю підтримання стану боєготовності на фоні загострення міжнародної ситуації в Європі, готовності до вирішальної битви та консолідованості соціуму навколо своїх лідерів, що потребувало підтримання останнього в постійній настороженості та тонусі. За таких умов відбувається процес укріплення особистої влади Й. Сталіна та наблизених до нього членів Політбюро через чистки, репресії та Великий терор – централізовані та керовані акції, ініціатором яких, в значній мірі, був особисто Й. Сталін [41].

Характеризуючи репресій, варто вказати, що більшість теорій, на думку автора, обходить увагою питання оболонки, в якій розгорнулися репресії та якою, на думку автора, виступала тотальна прецесія симулякрів та *dissuasion*. Варто звернути увагу на те, що український аналог поняття «*dissuasion*» – апотропія, хоча і максимально наблизений, проте не в достатній мірі точний грецький термін. Тому автор даної роботи схиляється до використання оригінального поняття, застосованого Ж. Бодрійяром – «*dissuasion*», яке одночасно поєднує в собі такі значення, як «втрата переконань, зневіра, відмовляння»; «залякування, відлякування»; «стримування, утримування, запобігання» [3, с. 215].

Як вказує французький історик Н. Верг, процес консолідації влади, населення та еліт навколо Й. Сталіна та Політбюро відбувався на фоні існування двох логік влади – логіки «командно-адміністративної системи» та деспотичної концепції

управління справами, розподіленими між Й. Сталіним та його «наближеним колом» [5, с. 150]. Посилаючись на гіпотезу конфлікту двох логік, стає більш зрозумілою «інституційна параноя», яку американський дослідник М. Левін визначає, як «відчуття безсилля, яке розвивається у вузькому колі вищого керівництва, а згодом – у лідера цього керівництва. Чим сильніше центральна влада, тим інтенсивніше відчуття безсилля» [48, с. 67].

Таким чином, виходячи з визначення «інституційної параної», а також з розуміння симулякру, як імітації неіснуючого, де сенс має лише співвіднесеність з моделлю, з усім, що виходить з моделі [28, с. 8], прецесії симулякрів, як передування подоб-об'єктів, що симулюють, передають, зображають чи презентують реальність [3, с. 215] та *dissuasion*, можна припустити, що все більше розширення прецесії симулякрів та *dissuasion* відбувалося на фоні все інтенсивнішого відчуття «інституційної параної», апогеєм чого стали інституційне (централізоване) поширення репресій владною верхівкою [7, с. 19; 41] в процесі розгортання Великого терору.

Основу для подальших чисток та терору було закладено в ході підготовки та допитів на Першому показовому процесі, що відбувся в Москві в серпні 1936 р. [35, с. 631, 634, 636-638, 676-678; 34, с. 342-346, 357-360]. Подальше поширення прецесії «внутрішнього ворога» та творення нових симулякрів [47, с. 62-64] відбувалося паралельно з посиленням консолідації влади навколо «володаря Кремля» шляхом усунення опонентів та розгортанням масового терору. Показові процеси стали надійною ширмою, за якою приховувалася прецесія ворога, «операція по *dissuasion* будь-якого реального процесу за допомогою його операційної копії, ідеально дескриптивного, метастабільного, програмованого механізму, який надає всі знаки реального, оминаючи будь-які перипетії» [3, с. 7].

Не менш важливу роль в цьому процесі відіграли ЗМІ, через які поширювалася необхідна режиму версія показових процесів та репресій. Саме вони стали дієвим методом консолідації та прищеплення єдино вірного бачення ситуації населенню, ретрансляторами картини світу та подій, що необхідна владній верхівці.

У даному випадку медіум (той, що знаходиться посередині між владою та соціумом – *Авт.*), тобто радянські ЗМІ, які знаходилися під контролем Політбюро та Й. Сталіна, формували картину подій, безпосередньо пов'язану з їхнім баченням Й. Сталіним. Знаходячись над медіумом та маючи можливість безпосереднього впливу на нього, Й. Сталін виступав не тільки «джерелом» інформації, але і критиком, учителем [35, с. 664-665] та рецензентом [35, с. 642; 47, с. 52], формуючи, разом з наближеними до нього представниками Політбюро та НКВС, «правильне» ставлення та оцінки подій, покликані переконати населення СРСР у справедливості та необхідності того, що відбувається.

Окрема увага приділялася іноземним ЗМІ, котрі, виступаючи як медіуми західноєвропейського соціуму, повинні були ретранслювати радянську версію подій, пов'язаних з показовими процесами [35, с. 642, 651]. Про недоліки чи помилки одразу інформувалися окремі члени ВКП(б) (Л. Каганович, В. Молотов, А. Андрєєв та ін.) та Комінтерну, вказувалося на необхідність виправити допущені помилки [29, с. 761-763]. Як зазначає Дж. Орвелл, «читаючи комуністичну пресу не можливо не дійти висновку, що вони свідомо використовують повне незнання читачами фактів, прагнучи одного – нав'язати їм упереджене ставлення до подій» [25, с. 173].

Звертаючись до проблеми репресій та терору, варто зауважити, що як і будь-які подібні процеси, вони мали власні інструменти. Важливою складовою цих інструментів була «чистка».

Чистка та показовий процес в зазначений період перетворилися на один з елементів терору, в певному сенсі – на його інформаційну основу. На відміну від Л. Кагановича, який вважає чистку «вираженням самокритики партії, <...> її

найвищою формою» [10], М. Бубер-Нейман, у своїх спогадах пропонує визначення чистки, що на нашу думку, максимально наближене до розуміння її рядовим членом партії: «Це повинно було стати захисним механізмом проти «шахраїв, бюрократів, нечесних, нестійких комуністів та меншовиків» [4, с. 231-232]. Чистки стали методом, що тримав у страху всіх членів партії, а необхідний звинувачувальний матеріал проти заарештованих набирался в процесі чистки.

Німецькі історики Б. Штудер та Б. Унфрід пов'язують витoki «великої чистки» 1937-1938 рр. безпосередньо із вбивством С. Кірова. Якщо до цього часу «чистка» означала періодичне «самоочищення» партії від «недостойних елементів» у ході кампанії перевірки (в розумінні Л. Кагановича та М. Бубер-Нейман), то в 1937 р. вона отримала нову властивість. Із репресивного дисциплінування та залякування чистка в процесі Великого терору перетворилася у винищення, своєрідну сліпу децимацію. Показово, що упродовж періоду чисток та Великого терору причини виключення з партії ставали все більш «політичними» – зв'язок з «ворожими елементами», «троцькізм», «шкідництво», і, звичайно «шпигунство» [42, с. 78-79]. Проте події розгорталися дещо по-іншому, якщо розглядати московські процеси. Тут була не сліпа децимація, а планомірне, системне знищення. Усі матеріали надсилалися Й. Сталіну, який за необхідності доповнював їх, вказуючи на «недостатньо розкриті» слідством, на його думку, моменти. Звинувачені на першому процесі свідчили не лише один проти одного, а й проти інших, надаючи необхідний матеріал для нового процесу [35, с. 638].

Під час Великого терору, прецесія та *dissuasion* розшириться до кордонів всього Радянського Союзу. Охопивши всі структури, терор не міг не поширитися на III Інтернаціонал, представники якого, в силу свого іноземного походження та зв'язків з національними державами, стали бажаними жертвами репресій. Чистки та репресії охопили увесь апарат Комінтерну, особливої шкоди завдавши Службі зв'язку, яка була повністю перебудована та реорганізована, а також Секретаріатам ВККІ. Чистки зазнала 1/6 частина апарату Комінтерну. Непомітний для іноземних спостерігачів, цей процес впливатиме на свідомість радянських громадян усіх ланок суспільства, стискаючи партію-державу до розмірів держави-партії (механічний процес внутрішнього згорання партії-держави до розмірів держави-партії під впливом механізмів проведення Великого терору 1936-1938 рр., коли вся держава вміщається та виражається якщо не в одній людині, яка посідає верхівку влади, то в Політбюро ЦК ВКП(б), один із логічних підсумків «комуністичної революції 1918-1938 рр.» [15] – *Авт.*). Як зауважує український історик С. Кульчицький, «сталінський режим постійно та наполегливо апелював до пролетарських мас, присягаючись у вірності їхнім інтересам та позиціонує себе в ролі колективного слуги народу. А завдяки заглибленню в народну товщу він мав можливість маніпулювати як свідомістю, так і діями мас» [16, с. 576].

Таким чином, розширення та поглиблення терору впродовж 1936-1938 рр. сприяло формуванню вигідного для існуючого режиму простору дії задля проведення необхідних, на думку Й. Сталіна та його найближчого оточення, репресивних заходів, які мали сприяти посиленню обороноздатності та згуртованості СРСР перед загрозою нової світової війни. Посилені постійною підозріливістю «вождя народів», репресії проти політичних опонентів у ВКП(б) переросли у тотальний терор проти власного народу, охопивши всі структури та ланки суспільства і державного апарату.

На відміну від попереднього, період від серпня 1939 р. до 22 червня 1941 р. для СРСР став більш спокійним часом у внутрішньому житті країни, не зважаючи на початок війни в Європі. Проте для Комінтерну цей період виявився досить складним та неоднозначним, позначений «рецесією» тактико-стратегічної моделі та необхідністю відстоювати зовнішньополітичну лінію Кремля не зважаючи на шкоду, котру

вона завдавала іноземним компартіям та міжнародному комуністичному рухові в цілому.

До літа 1939 р. Комінтерн, внаслідок репресій та терору, в ще більшій мірі інтегрувався в державний апарат СРСР. Найважливіші рішення в обов'язковому порядку погоджувалися з секретарем ВКП(б), членом Політбюро, керівником відділу пропаганди та агітації при ЦК ВКП(б) А. Ждановим, наближеним до «хазяїна» наркомом іноземних справ В. Молотовим та затверджувалися особисто Й. Сталінін. Простір для самостійних дій звужився до вироблення директив у руслі головної лінії, які обов'язково повинні були погоджуватися з «володарем Кремля», хранителем та джерелом єдино правильної догми.

Ключовою подією, яка стала причиною зміни тактико-стратегічної моделі, стало підписання 23 серпня 1939 р. в Москві пакту Молотова-Ріббентропа. Ця подія стала причиною кардинальної зміни зовнішньополітичного вектору Кремля на зближення з Німеччиною.

До 1 вересня 1939 р. Комінтерн та його секції продовжували використовувати антифашистську риторичку та допускали можливість укладання додаткового договору між СРСР, Францією та Великобританією для відвернення війни. Разом з тим, компартії активно відстоювали зміну зовнішньополітичного курсу Кремля та виступили на захист пакту, укладеного між Берліном та Москвою. В багатьох випадках це призводило до дискредитації партій в соціумі та наступної їх заборони. Показово, що до початку Другої світової війни Комінтерн так і не зумів виробити нової лінії поведінки, яка ставала все більшою необхідністю.

Лише після початку військових дій у Польщі, 5 вересня 1939 р. Г. Димитров у листі А. Жданову повідомив про розробку документу, який мав визначити принципову лінію і тактику компартій в умовах нової імперіалістичної війни в Європі. Зіткнувшись з певними складнощами при формуванні нової моделі, Г. Димитров просив про особисту зустріч з Й. Сталінін задля «їхнього подолання <...> та прийняття вірного рішення» [11, с. 88]. На копії цього листа Г. Димитров 8 вересня зробив помітку: «Розмова з т. Сталінін у присутності тт. Молотова та Жданова відбулася 7.9.39» [37, с. 18]. Зміст розмови занотований генсеком Комінтерну [47, с. 115-116; 1, с. 132-133; 29, с. 779-781]. Під час розмови Й. Сталін заявив, що війна ведеться між двома групами капіталістичних країн за переділ світу, за світове панування. До війни протиставлення фашизму демократії справді мало місце. «Під час війни між імперіалістичними державами <...> поділ <...> втратив колишній сенс» [47, с. 115]. Комуністи капіталістичних країн повинні були рішуче виступити проти власних урядів, проти війни. При аналізі ситуації Й. Сталін окреме місце відвів Польщі, охарактеризувавши її як фашистську державу, знищення якої означало би «на одну буржуазну фашистську державу менше!» та дозволило би розширити кодони СРСР [47, с. 116; 17, с. 28-29].

Характеризуючи позицію Союзу РСР в цій війні, Й. Сталін планував «маневрувати, підштовхувати одну сторону проти іншої». Визнаючи, що пакт про ненапад в певній мірі допомагає Німеччині, він мав намір зі своєї сторони підштовхувати інших учасників конфлікту. Роблячи ставку на затяжну війну між двома групами капіталістичних країн, лідер СРСР відводив для своєї держави роль стороннього спостерігача, що пожинає плоди. Щодо комуністичного руху, рекомендувалося зняти лозунг єдиного народного фронту. Радянський лідер закликав рішуче виступити проти війни та її винуватців, викривати уряди країн, які виступили за нейтралітет, але підтримували інші держави, які ведуть війну з метою наживи [33, с. 33]. Розкриваючи у розмові з Г. Димитровим своє бачення ситуації, Й. Сталін, як вказує французьким історик Ф. Фюре, демонструє себе не просто володарем СРСР, але і Комінтерну, тобто абсолютним володарем, що, як продовжує історик, розкриває, на його думку, «універсальну природу ленінізму» [39, с. 513].

Характеристика Й. Сталіним становища, що склалося, вказувала на необхідність кардинальної зміни орієнтирів для компартій. Їм вказувалося спрямувати всі зусилля проти імперіалізму загалом, зняти гасло народного фронту та відмовитися від співпраці з соціал-демократією. Висувалися гасла боротьби проти війни та її винуватців – «національних урядів», гасла знищення капіталістичного рабства. Основна критика була спрямована проти західних демократій. Жодним словом не згадувалися завдання боротьби з гітлеризмом. «Замість того, щоб вступити у двобій з фашизмом, активісти в «демократичних» країнах повинні обрати для себе іншу і єдину мішень: власну буржуазію та власний уряд» – підсумовує Ф. Фюре [39, с. 515]. Виходячи з цього, можна стверджувати: під час розмови з Г. Димитровим 7 вересня 1939 р. Й. Сталін дав розпорядження Комінтерну та компартіям розвернути фронт боротьби та виступити проти демократичних країн Заходу.

Таким чином, була сформована нова головна лінія поведінки комуністичних партій з початком війни в Європі. Й. Сталін формує нову парадигму відносин між СРСР та країнами Заходу, що призводить до ревізії моделі, якою керувався Комінтерн та компартії протягом другої половини 1930-х рр. Окрім ревізії, відбулася рецесія моделі, в ході якої рішення, лозунги та співпраця з демократичними урядами та соціал-демократією в рамках рішень VII Конгресу задля забезпечення миру та спокою в Європі відходять у минуле. Зближення СРСР та Третього Рейху вимагало замовчування крайніх антифашистських поглядів комуністів, які домінували протягом другої половини 1930-х рр. [20, с. 212], що відкидало антифашизм на другий план. В рамках рецесії моделі кремлівський диктатор намагався сформулювати та проштовхнути нову прецедентну ворога, розвертаючи фронт боротьби не стільки проти війни, скільки проти національних урядів.

Наступне підписання Договору про дружбу та кордон між СРСР та Німеччиною 28 вересня 1939 р. призвело до того, що керівництво Комінтерну доповнило політичні директиви компартіям, що поглибило рецесію та додало нові акценти. Хоча і надалі війна характеризувалася як імперіалістична з обох сторін, відбулася субституція (від англ. *substitution* – заміщення) понять, а відповідно – заміщення об'єктів боротьби: проблема фашизму стала відігравати другорядну роль, першочерговим стало завдання боротьби проти капіталізму та режиму буржуазної диктатури, політичної реакції у власній країні. Мова йшла як про країни, які воювали з Німеччиною, так і про країни, які заявили про свій нейтралітет. Окремо підкреслювалося завдання посилити боротьбу проти соціал-демократії, лідерів якої таврували як злісних ворогів Радянського Союзу, які готують проти нього війну.

Промова В. Молотова на V сесії Верховної Ради СРСР 31 жовтня 1939 р. [23, с. 7-24] та публікація статті Г. Димитрова «Війна та робітничий клас» [8, с. 24-36] у листопадовому номері журналу «Комуністичний Інтернаціонал» (свого роду директива для секцій Комінтерну) остаточно закріпили поворот зовнішньополітичного вектору Кремля та дозволили відносно успішно провести експеримент з «рецесії моделі» не тільки у Комінтерні, але і в національних компартіях.

Проте, в порівнянні з попередньою моделлю, котра протягом періоду функціонування майже не зазнавала змін, модель 1939-1941 рр. зазнавала, хоч і несуттєвих, змін всередині оболонки. Ці зміни були викликані як зовнішньополітичними факторами, так і зміною становища комуністичних партій у зв'язку з розширенням театру військових дій в Європі та захопленням Німеччиною європейських територій (заборона, перехід на нелегальне становище тощо).

Першою подією стала радянсько-фінська війна 1939-1940 рр., яка змусила керівництво Комінтерну змістити головний акцент тактико – стратегічної моделі з імперіалістичної війни в цілому на Фінляндію, як жертву політики власного буржуазного уряду, який привів її до війни, а також, що важливіше, на Англію та

Францію, як головних винуватців та продовжувачів війни. У зв'язку із цими подіями в оболонці тактико – стратегічної моделі 1939 – 1941 рр. чіткіше окреслюється органічно пов'язана з нею тактико – стратегічна лінія, пов'язана з тезою про Англію та Францію, як головних винуватців та розпалювачів імперіалістичної війни, що неодноразово буде повторюватися в директивах Комінтерну до червня 1941 р. [11, с. 204, 248-250, 286-297; 45, с. 130-131; 18, с. 33]. Дана лінія, як логічне звершення субституції понять, розпочатої наприкінці вересня 1939 р., продовжуватиме функціонувати і після радянсько-фінського конфлікту, включно до червня 1941 р. Окрім цього, до травня 1940 р. будуть досить явними пронимецький нейтралітет СРСР, а також, як вказують російські історики Н. Лебедева та М. Нарінській, заклики до усіх компартій чинити опір військовим зусиллям Англії та Франції, спрямованим проти Німеччини [19, с. 20].

Приводом для появи нових нюансів та акцентів протягом травня 1940 – червня 1941 рр. стане швидка поразка Франції та провальна зовнішня політика СРСР на Балканах. Окрім цього, еволюція моделі буде викликана потребами самого комуністичного руху, як провідника у боротьбі народних мас за національне визволення країн, захоплених Рейхом. В Секретаріаті ВККІ почне посилюватися орієнтація на спротив та протидію агресивним планам Німеччини та Італії в Європі, натяки на яку проглядаються в директиві компартії Данії від 10 квітня 1940 р. [11, с. 331]. Незважаючи на появу досить обережних закликів до опору німецьким військам, комуністичні партії та Комінтерн все ще продовжуватимуть повторювати формули, покладені в основу тактико – стратегічної моделі восени 1939 р.

Заклики до опору окупантам найбільш чітко окресляться в Декларації ФКП від 19 червня 1940 р. та будуть конкретизовані в директиві ЦК ФКП від 22 червня 1940 р. [11, с. 371-373]. Під впливом міжнародної ситуації та «французького експерименту» з окупаційною адміністрацією (спроба досягти домовленостей щодо легального випуску комуністичної преси паризьким осередком ФКП), влітку 1940 р. в діяльності Комінтерну виникає завуальована антинімецька спрямованість.

Передусім, вона прослідковується в інструкціях компартіям Угорщини та Румунії у зв'язку з II Віденським арбітражем – рішенням Німеччини та Італії від 30 серпня 1940 р. про передачу Румунією Угорщині Північної Трансильванії, де етнічну більшість складала угорці. В резолюції «Про становище в Угорщині та завданнях КПУ» від 20 серпня 1940 р. на перше місце висувалася вимога протидії імперіалістичним планам угорських правлячих кіл. Разом з цим зазначалося, що «підпорядкування Угорщини німецькому та італійському імперіалізму <...> несе пряму небезпеку встановлення відкритої терористичної диктатури буржуазії» [11, с. 411-419]. Останнє формулювання перегукується з визначенням фашизму, що дано в попередніх документах Комінтерну [44, с. 589; 43, с. 365]. Формулювання, дане в директиві, відсилало до небезпеки фашизму, в той час як у попередніх директивах на перший план висувалася боротьба проти залучення країни у війну на боці Британії та Франції. Після прийняття рішення по II Віденському арбітражу керівництво Комінтерну охарактеризувало його, як *імперіалістичний диктат*. Разом з цим, щоденникові записи Г. Димитрова свідчать, що комуністи вели роботу з розкладання німецьких окупаційних військ, з відома та дозволу радянського наркома іноземних справ [47, с. 136].

Як зазначає Н. Лебедева, події на Балканах виявили особливості політичної лінії керівництва Союзу РСР та Комінтерну: залишатися поза воюючими угрупованнями, виказувати обережну протидію подальшому посиленню Німеччини, ні в якому разі не сприяти посиленню становища Британії, добиватися розширення впливу компартій у власних країнах та СРСР на міжнародній арені [19, с. 45]. Така позиція СРСР вказує на намагання зайняти якомога більш вигідну позицію у ситуації, коли

Третій Рейх стрімко нарощував власну міць та розширював кордони, тим самим посилюючи сферу власного впливу. Політику Радянського Союзу в останні місяці перед війною доцільно характеризувати, як спробу адекватної реакції на дії Німеччини та на втрату потенційних сфер впливу, ніж як політику повноцінного партнерства, що було у випадку Польщі та прибалтійських країн восени 1939 р. Як вказує російський історик С. Случ «спроба [СРСР] повести весною 1941 р. власну гру на Балканах була запізнілою та обмеженою» [36, с. 118].

Наприкінці 1940 – на початку 1941 р. чіткіше окреслюється політика створення національних фронтів патріотичних сил, котрі повинні були протистояти окупантам. Активно підтримана компартіями Італії та Франції, вона мала своїм наслідком поступове припинення, проте не повну відмову від агресивної риторики та критики сил, котрі боролися проти Німеччини та могли виступити в ролі потенційних союзників (рух Ш. де Голля «Вільна Франція» тощо). Щодо позиції ФКП до руху «Вільна Франція» та його лідера, то, як вказують російські історики В. Смірнов та Ф. Фірсов, ФКП продовжувала негативно до нього ставитися, визначаючи, як «реакційний та колоніальний рух, створеним за зразком та образом британського імперіалізму» [32, с. 28; 38, с. 309-310].

Таким чином, період між серпнем 1939 – червнем 1941 рр. був позначений функціонуванням нової тактико – стратегічної моделі в діяльності III Інтернаціоналу та міжнародного комуністичного руху. Для неї було характерним: рецесивність (буквально – відступ від попередньої політики та частковий перехід до характеристики демократичних урядів та соціал-демократії у термінах VI Конгресу 1928 р.); прецесивна складова (перекладання провини за розв’язання світової війни на уряди Англії та Франції, вказівки комуністичним партіям розвернути внутрішній фронт боротьби проти національних урядів, таким чином, роблячи спробу створити прецесію симулякра «внутрішнього ворога»); субституція понять в рамках нової моделі, виражена у відході від положень VII Конгресу та їхній підміні поняттями, викладеними у розмові Г. Димитрова з Й. Сталіним 7 вересня 1939 р.; розуміння війни як імперіалістичної та несправедливої, як зі сторони агресорів, якими виступали Німеччина та Італія, так зі сторони демократичних держав, таких як Франція та Великобританія; заперечення різниці між демократичними та фашистськими режимами; ігнорування національних інтересів окремих країн у війні тощо.

Поява нових акцентів та орієнтації на спротив агресивним планам Німеччини та Італії відбувається лише навесні 1940 р. та існує паралельно з тезою щодо Англії та Франції, як «головних винуватців продовження та розширення війни». На початку 1941 р. тактико – стратегічна модель, зберігаючи основні формотворчі поняття, закладені восени 1939 р., доповниться лінією на створення широких національних фронтів патріотичних сил в окупованих Німеччиною країнах, де комуністи будуть готові співпрацювати з усіма, хто зацікавлений у відновленні національної незалежності.

Період функціонування Комінтерну, пов’язаний із німецько-радянською війною 1941-1945 рр., як за своїм характером, так і за наповненням є досить динамічним. Тактико-стратегічна модель, яка функціонувала у 1941-1943 рр., безпосередньо пов’язана з періодом 1935-1939 рр. через повернення до активної антифашистської риторики. Проте на відміну від 1935-1939 рр., коли через антифашизм європейські компартії намагалися знайти порозуміння з соціал-демократією, національними урядами та прийти до влади, у 1941-1943 рр. він став безпосереднім засобом консолідації антифашистських сил, що мали допомогти СРСР у його «справедливій війні» проти Німеччини.

Захист СРСР від війни, як головна ідея, що закладалася в ядро тактико-стратегічних моделей попередніх періодів, у 1941-1943 рр. виходить на перший план,

що дозволяє зробити припущення про єдність оболонки та ядра моделі 1941-1943 рр., де безпосередньою метою є допомога СРСР у війні проти Німеччини, а антифашистська риторика виступає основою та засобом для реалізації даної мети та консолідації сил, що протистояли Німеччині та її союзникам.

У зв'язку із цим, перед Секретаріатом ВККІ постали конкретні завдання із співпраці з радянськими розвідувальними органами [9, с. 200-202], підготовки груп комуністів для переправлення в тил ворога та організації партизанських рухів [47, с. 177; 12, с. 115-116], їх масового розгортання та координації у країнах, окупованих Рейхом, ведення активної пропагандистської антифашистської діяльності різними мовами у співпраці з радянським Інформаційним бюро [47, с. 170]. Це вимагало підготовки відповідних матеріалів, а також наявності кваліфікованого персоналу, який у Комінтерну, без сумніву, був. Разом із цим, зміщення основного акценту в діяльності Інтернаціоналу на пропаганду, вимагало швидкої перебудови роботи всього апарату Комінтерну, яка була проведена у досить стислі терміни. Однак, до початку 1943 р., не зважаючи на перемогу під Сталінградом та наступ радянських військ, загострення відносин між союзниками по антигітлерівській коаліції підняло питання розпуску Інтернаціоналу.

Як і в попередній період, Й. Сталін став «ідейним натхненником» нової парадигми. Якщо у 1939-1941 рр. війна характеризувалася як імперіалістична, несправедлива, направлена на новий переділ світу, розпалювачами якої виступали Британія та Франція, то після 22 червня 1941 р. модель змінюється. Як занотував цього дня у своєму щоденнику Г. Димитров, Й. Сталіна обурило те, що німці напали «не висуваючи жодних претензій, не вимагаючи жодних переговорів, напали підло, як розбійники. Після нападу <...> з'явився Шуленбург із заявою, що Німеччина, яка вважає себе під загрозою через концентрацію рад[янських] військ на східному кордоні, прийняла контрзаходи. <...> Тільки комуністи можуть перемогти фашистів». Одразу ж Й. Сталін дав вказівки щодо роботи Інтернаціоналу: «Комінтерн поки не повинен виступати відкрито. Партії на місцях розгортають рух на захист СРСР. Не піднімати питання про соціалістичну революцію. Рад[янський] народ веде вітчизняну війну проти фашистської Німеччини. Ставиться питання про розгром фашизму, що поневолив ряд народів та прагне поневолити інші народи» [47, с. 166-167]. Таким чином, розмову між Й. Сталіним та Г. Димитровим можна розцінювати, як вказівку Інтернаціоналу знову змінити тактико-стратегічну модель. Окрім цього, відбувається зміна характеру – на місце «імперіалістичної» приходять «вітчизняна», справедлива війна. У подальшому це стане основою одного із найбільших, значною мірою позитивного, міфу про «Велику Вітчизняну війну» СРСР, після закінчення якої спільна історична пам'ять покликана буде консолідувати народи СРСР.

Як вказує Ф. Фірсов, в нових умовах війна проти Німеччини та її союзників набувала антифашистського, визвольного характеру (через участь у ній СРСР), а підтримка Країни Рад розглядалася як найважливіше завдання в діяльності Комінтерну [38, с. 346]. На відміну від попередніх періодів діяльності Комінтерну, однією з відмінних рис було те, що війна СРСР проти Німеччини та її союзників стала складовою частиною боротьби з агресією та фашизмом, яку вели демократичні країни за підтримки сил Опору в окупованих країнах. Таким чином, директиви Комінтерну щодо активної ролі комуністів у русі Опору, орієнтація на сприяння зусиллям держав антигітлерівської коаліції у війні з державами Осі відповідали загальним цілям антифашистської боротьби [38, с. 348].

Після повернення Г. Димитрова із Кремля, на екстреному засіданні Секретаріату ВККІ, відбулася докорінна зміна орієнтирів. Лідери демократичних країн, які ще вчора виступали найзапеклішими ворогами Союзу РСР та міжнародного комуністичного руху, визнавалися потенційними союзниками. Водночас учорашній партнер,

Німеччина, оголошувалася найзапеклішим ворогом людства. Ставилося завдання перебудувати всю роботу Виконкому Комінтерну, керуючись необхідністю терміново забезпечити підтримку СРСР та організувати національно-визвольний рух не тільки в країнах, захоплених Німеччиною, але і в ній самій. Водночас Г. Димитров наголосив: «Все, що допомагає Радянському Союзу та прискорює розгром фашизму, є вирішальним при наших діях. Інтерес всіх народів – це поразка німецького фашизму». Підсумовуючи сказане, генсек Комінтерну наголосив, що основний удар в новій ситуації спрямовується проти фашизму. «Ми не будемо на даному етапі закликати ні до скинення капіталізму в окремих країнах, ні до світової революції. Мова йде <...> про боротьбу за національну свободу» [12, с. 93-96]. Основна увага в діяльності Інтернаціоналу зміщувалася на Відділ друку та пропаганди, а сам Комінтерн повинен був перейти в тінь та не афішувати своєї діяльності, що могло нашкодити формуванню міцної та максимально широкої антигітлерівської коаліції.

Того ж дня, 22 червня, були відправлені директиви компартіям Німеччини, Франції, Голландії, Болгарії, Китаю, Швеції, Югославії, Англії, США, а через певний час іншим компартіям. Незважаючи на певне варіювання змісту, наголошувалося на наступних тезах: віроломний напад Німеччини на СРСР є ударом не тільки проти країни соціалізму, але і проти свободи та незалежності всіх народів; захист Союзу РСР є захистом народів окупованих Німеччиною країн. ВККІ закликав компартії зробити все можливе задля підтримки Радянського Союзу в його справедливій війні; створити інтернаціональний фронт боротьби проти німецького фашизму. «Враховуйте, що на даному етапі питання ставиться про захист народів проти фашистського поневолення, а не про соціалістичну революцію» [12, с. 97]. Директиви орієнтували компартії на активну участь у національно-визвольній боротьбі окупованих народів. Вказівка не висувати гасел соціалістичної революції була спрямована на створення такої коаліції, яка б забезпечила допомогу СРСР зі сторони демократичних сил та країн. Разом з цим, Секретаріат ВККІ вимагав від компартій налагодити співпрацю з силами, котрі також виступають за національну незалежність окупованих Німеччиною країн та уникати характеристики війни, як протистояння між «фашистською та соціалістичною системами» [12, с. 99-102; 47, с. 168; 45, с. 442]. Разом з цим варто зауважити, що відтепер відновлення національної незалежності окупованих Німеччиною та її союзниками країн пов'язане з антифашистською війною та стає однією з невід'ємних складових тактико – стратегічної моделі Комінтерну та європейських компартій в 1941-1943 рр. і після, до завершення Другої світової війни. В цілому, тактико-стратегічна модель 1941-1943 рр., не зазнаватиме змін протягом зазначеного періоду, як і характер діяльності Комінтерну.

Не зважаючи на активізацію роботи Інтернаціоналу після перемоги під Сталінградом, назріла необхідність розпуску Комінтерну. Під час візиту в Кремль 8 травня 1943 р. Д. Мануїльського та Г. Димитрова, В. Молотов повідомив їм думку радянського керівництва, власне Й. Сталіна: «Комінтерн, як керівний центр для компартій за теперішніх умов є перешкодою самостійного розвитку компартій та виконанню їхніх особливих завдань» [47, с. 270]. Комінтерн мав бути розпушений. До 11 травня 1943 р. був підготований і відправлений В. Молотову та Й. Сталіну проект постанови Президії ВККІ. Того ж дня, Й. Сталін прийняв Г. Димитрова та Д. Мануїльського за присутності В. Молотова і схвалив проект постанови. Як причина вказувалося, що організація перестала відповідати вимогам подальшого розвитку компартій та перетворилася в перешкоду. Окремо обговорювався процес прийняття постанови, публікації та подальшої ліквідації Комінтерну. Г. Димитров та Г. Маленков повинні були підготувати та представити пропозиції щодо того, які функції Комінтерну повинні існувати далі і в якій формі, що фактично означало продовження роботи Комінтерну після розпуску [47, с. 271].

Варто вказати, що питання про розпуск Інтернаціоналу до 1943 р. піднімалося та активно обговорювалося навесні 1941 р. [47, с. 155-156; 157; 46, с. 162-164]. Н. Лебедева та М. Нарінській вказують, що це прагнули використати, як розмінну карту під час можливих переговорів з А. Гітлером [9, с. 234]. Тепер Й. Сталіну необхідно було налагоджувати відносини з союзниками по антигітлерівській коаліції, котрі навесні 1943 р. почали ускладнюватися. Насамперед через розірвання СРСР дипломатичних відносин з польським урядом В. Сікорського без попередньої консультації з союзниками. У своєму листі Й. Сталіну від 30 квітня 1943 р. британський прем'єр-міністр У. Черчіль констатував достовірність слів німецького міністра пропаганди Й. Геббельса, який «старанно нав'язує думку, що СРСР буде організовувати польський уряд на російській землі та <...> буде мати справу лише з цим урядом» [26, с. 126-127]. Відповідь Й. Сталіна була досить жорсткою, а розпуск Комінтерну повинен був викрити нацистську брехню щодо намірів СРСР втручатися в життя інших країн та «більшовизувати» їх [6, с. 90].

Окрім Британії, загострилися відносини із США. На початку травня посол СРСР в США М. Литвинов та посол у Британії І. Майський були відізані до Москви. Саме в цей час вирішувалося питання подальшої стратегії англо-американських сил та скликання нової конференції, про яку президент США Ф. Д. Рузвельт повідомив Й. Сталіна 6 травня 1943 р. [27, с. 63].

Також, розпуск Комінтерну полегшив би об'єднання всіх антифашистських сил в боротьбі проти Німеччини та її союзників. Це давало можливість європейським компартіям заявити, що їхні дії не залежать від волі та рішень Кремля. З іншого боку, Й. Сталін демонстрував Британії та США, які розцінювали діяльність Інтернаціоналу та європейських компартій, як «п'яту колону», що дані підозри не відповідають дійсності.

14 травня 1943 р. відкрилася Вашингтонська конференція, 15 травня було повідомлено про розпуск Комінтерну, 20 травня текст постанови було відправлено компартіям, 21 травня здано до друку для ранкового номеру газет. До 5 червня 1943 р. 29 із 41 секції Комінтерну схвалили розпуск [9, с. 237]. 8 червня планувалося зібрати Президію ВККІ, яка розгляне отримані відповіді компартій та підготує комюніке, опубліковане не пізніше 10 червня, до відкриття лейбористської конференції в Англії 13 червня. Практична ліквідація органів, апарату та майна Інтернаціоналу мала відбутися до 1 серпня 1943 р. Жодна із секцій не висловила заперечень, на основі чого Президія ВККІ ухвалила вважати III Інтернаціонал розпущеним з 10 червня 1943 р. [12, с. 377-379].

Таким чином, проаналізувавши діяльність Комінтерну в 1935-1943 рр. варто звернутися до проблеми інтерпретації та характеру діяльності Інтернаціоналу в зазначений період.

В контексті бодрійярівського поняття «після оргії», варто також звернутися до таких понять філософа як симулякр, прецесія та медіум в рамках аналізу діяльності Комінтерну протягом зазначеного періоду. Головною властивістю маніпуляції, як стверджує філософ, є імітація неіснуючого, на відміну від приховування чого-небудь. «Приховувати [*dissimiler*] означає робити вигляд, що не маєш того, що є насправді. Симулювати [*simuler*] означає робити вигляд, що маєш те, чого немає насправді. Перше відсилає до присутності, друге – до відсутності» [3, с. 7-8]. Таким чином, суть симуляції в тому, що вона ставить під сумнів відмінність «справжнього» від «хибного», «реального» від «уявного», в той час, як робити вигляд, зображати чи приховувати не зачіпає принципу реальності [2, с. 10]. Вказуючи на різницю між симуляцією та репрезентацією, Ж. Бодрійяр підсумовує, що референція виходить з принципу еквівалентності знаку та реальності, «навіть якщо цей еквівалент утопічний, це фундаментальна аксіома». Симуляція навпаки, виходить з «утопії принципу

рівності, з радикального заперечення знаку як цінності, із знаку, як повернення до попереднього стану та знищення будь-якої референції». При цьому відбувається перехід від «знаків, які щось приховують, до знаків, які приховують, що нічого немає» [3, с. 12]. Останні утворюють еру симулякрів та симуляції, де «все вже мертво та задалегідь відроджене» [2, с. 11]. Філософ стверджує, що один і той самий факт може бути утворений випадковим передуманням йому декількох моделей, так як сама симуляція характеризується, передусім, і прецесією симулякрів реальному, і прецесією моделей, які обумовлюють реальний факт. Останні уже відносяться до подій гіперреальних, котрі більше не мають ні змісту, ні власних цілей та безкінечно «надламуються одні іншими (так само як історичні події: повстання, демонстрації, кризи і т.д.)» [3, с. 34]. Як наслідок – вони позбуваються дійсної етичної значущості, виступаючи симулякрами подій [2, с. 12].

Важливу роль у формуванні симулякрів подій, оціночних реакцій, етичних цінностей, поведінкових актів з позиції моралі відіграє медіум, під яким розуміється все різноманіття засобів масової інформації [2, с. 12]. Користуючись латинським словом «*medium*», Ж. Бодрійяр робить акцент на функції посередника та носія інформації, в розумінні технічної виробничої сили, що породжує симулякри. Сама мова, символічна система, перетворюється на медіума на рівні знаку [2, с. 13]. Інформація ЗМІ більше немає нічого спільного з реальністю «фактів»; «реальність» також протестована; «Ми входимо тут у світ псевдо-подій, псевдо-історії, псевдокультури <...> Тобто події, історії, культури, ідеї вироблені не живим досвідом, неоднозначним, реальним, а вироблені на кшталт артефактів, за посередництва елементів коду та технічної маніпуляції медіума».

Виходячи з цього, діяльність III Інтернаціоналу в 1935-1943 рр. можна розцінювати, як:

– маніпуляції медіума (радянські та європейські комуністичні ЗМІ) і поширення ним прецесії симулякрів на території СРСР (чистки 1930-х рр.; Великий терор 1936-1938 рр. в СРСР та в Комінтерні, характеристика подій громадянської війни в Іспанії комуністичною та прокомуністичною пресою), а також симулякрів за його межами (оцінка пакту Молотова-Ріббентропа європейськими компартіями; оцінка ролі СРСР як держави, що виступає за мир та найшвидше завершення війни в 1939-1941 рр.; характеристика ролі Британії та Франції, як головних винуватців та розпалювачів війни в 1939-1941 рр. тощо);

– спроби поширення симулякрів подій та формування необхідних Й. Сталіну та ВККІ оціночних суджень в директивах та вказівки Комінтерну європейським компартіям щодо їхньої тактики та стратегії в рамках моделей 1935-1939 рр., 1939-1941 рр. та 1941-1943 рр.

Проте, варто зробити досить важливе зауваження. Не варто однозначно говорити про те, що сталінський режим існував у просторі симулякрів та гіперреального. Частина інформації свідомо приховувалася, тоді як інша частина, яку не можливо було приховати [35, с. 638], свідомо піддавалася операції з симуляції, таким чином переходячи в простір симулякрів [35, с. 639-642]. Прецесія симулякрів *a priori* не може виникнути та існувати відірвано від реальності в усій її складності та багатогранності.

Подібна схематизація, розбір та відносно спрощене трактування бодріярівських станів «оргії» та «після оргії», понять симулякр, прецесія та медіум, викликане припущенням, що даний підхід може бути застосований при аналізі внутрішньополітичного становища та зовнішньої політики СРСР та Комінтерну в період 1935-1943 рр. Проте, подібне трактування аж ніяк не заперечує всієї глибини та наповненості підходу та поглядів французького філософа.

Водночас аналізувати період діяльності III Інтернаціоналу в 1935-1943 рр. виключно з позицій бодрійрівського стану «після оргії», «як звільнення» не доцільно та методологічно не вірно, оскільки даний період поділяється на кілька підперіодів, котрі суттєво відрізняються один від одного по наповненню, характеру та змісту історичних процесів, а також зовнішньополітичній ситуації в Європі, СРСР та міжнародному комуністичному русі.

При цьому незмінним залишається ядро моделі – оборона та захист Країни Рад та підхід для реалізації даного завдання – через формування Комінтерном тактико – стратегічних моделей. Отже, використання підходу Ж. Бодрійяра дозволяє поповнити існуючі інтерпретації тактики та стратегії Комінтерну, а також ролі Й. Сталіна в процесі аналізу діяльності III Інтернаціоналу в 1935-1943 рр.

Також, введення таких понять, як симулякр, прецесія, медіум дозволяє залучити до проблеми інтерпретацій діяльності Комінтерну постмодерний філософський дискурс, що покликано сприяти розширенню та поглибленню нашого розуміння бачення зовнішньо- та внутрішньополітичної ситуації, прийняття рішень Й. Сталіним та в Комінтерні. Такі поняття, як прецесія та симулякр, найбільш повно розкриваються при аналізі тактико – стратегічної моделі 1935-1939 рр. (в рамках показових процесів, Великого терору в СРСР та Комінтерні, репресіях в Іспанії). Поняття медіума, як використання ЗМІ в якості ретранслятора, реалізовується через показові процеси та Великий терор, а в подальшому – пакт Молотова-Ріббентропа та події, пов'язані з початком радянсько-німецької війни 1941-1945 рр. Проте, саме в 1935-1939 рр. використання прецесії, симулякрів, та медіума стає досить поширеною практикою.

В подальшому, при аналізі тактико – стратегічних моделей 1939-1941 рр. та 1941-1943 рр., досить чітко прослідковуватимуться практики прецесії, застосування симулякрів та медіума в рамках вказаних моделей.

Таким чином, впродовж 1935-1943 рр. функціонувало три тактико-стратегічних моделі Комінтерну, що стали безпосередньою реакцією на зміни зовнішньополітичної ситуації, а також необхідністю підтримати та пояснити зміни зовнішньополітичних позицій Й. Сталіна. У випадку тактико-стратегічної моделі 1935-1939 рр. варто зауважити вплив, який здійснював Й. Сталін на прийняття найважливіших рішень в рамках моделі. А втягнення СРСР у вир Великого терору 1936-1938 рр. дозволило потужніше інтегрувати апарат Комінтерну до апарату СРСР та через Інтернаціонал перенести терор, прецесію симулякру «внутрішнього ворога» та *dissuasion* на територію Іспанії, де вирувала громадянська війна. Щодо тактико-стратегічних моделей 1939-1941 рр. та 1941-1943 рр., Й. Сталін виступав безпосереднім творцем та джерелом нових парадигм. Проте, інтелектуальне оформлення та реакція на події в рамках моделей здійснювалося Г. Димитровим та секретарями ВККІ. Таким чином, недоречно стверджувати про абсолютну залежність Комінтерну та його секцій від волі Й. Сталіна. Незважаючи на значний ступінь інтеграції в апарат СРСР, у Комінтерні зберігався вузький простір самостійних дій в рамках тактико-стратегічних моделей, зокрема при виробленні директив європейським компартіям, при аналізі становища компартій тощо.

Проте, погляди функціонерів апарату Комінтерну на його діяльність та майбутнє не завжди відповідали ситуативним зовнішньополітичним інтересам Кремля. Саме Й. Сталін двічі виступав ініціатором розпуску Комінтерну, використовуючи дану організацію як розмінну монету. Таким чином, на 1943 р. Комінтерн перестав бути одним з універсальних важелів впливу на комуністичні партії Європи, у значній мірі сталінізовані до цього часу, та перетворився на ситуативний інструмент в зовнішньополітичних розрахунках Й. Сталіна в умовах перелому в німецько-радянській війні.

1. Байерляйн Б. «Предатель – ты, Сталин!» Коминтерн и коммунистические партии в начале Второй мировой войны (1939 – 1941): утраченная солидарность левых сил / Б. Байерляйн; при участии Н. Лебедевой, М. Наринского, Г. Альберта. М.: РОССПЭН, 2011. 679 с.
2. Бодрийяр Ж. Прозрачность зла. М.: Добросвет, 2000. 258 с.
3. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляции / Ж. Бодрийяр; (пер. с фр. А. Качалова). М.: ПОСТУМ, 2015. 240 с.
4. Бубер-Нейман М. Мировая революция и сталинский режим: записки очевидца о деятельности Коминтерна в 1920-1930-х годах / М. Бубер-Нейман; (ред. и пер. А. Ю. Ватлин, Л. И. Ватлина). М.: АИРО-XX, 1995. 262 с.
5. Верт Н. Террор и беспорядок. Сталинизм как система / Н. Верт; [пер. с фр. А. И. Пигалева]. М.: РОССПЭН, 2010. 447 с.
6. Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны: Документы и материалы. Том I: 22 июня 1941 г. – 31 декабря 1943 г. М.: Госполитиздат, 1944. 698 с.
7. Голдман В. З. Террор и демократия в эпоху Сталина. Социальная динамика репрессий / Венди З. Голдман; [пер. с англ. Л. Е. Сидиковой]. М.: РОССПЭН, 2010. 335 с.
8. Димитров Г. Война и рабочий класс капиталистических стран // Коммунистический Интернационал. М.: Изд-во ЦК ВКП(б) «Правда». 1939. № 8-9. С. 24-36.
9. История Коммунистического Интернационала 1919-1943: Документальные очерки / Ин-т всеобщей истории. М.: Наука, 2002. 413 с.
10. Каганович Л. М. О чистке партии / Л. М. Каганович. М., Л.: Партиздат, 1933. 29 с. Режим доступа: <https://stalinism.ru/dokumenty/o-chistke-partii-postanovlenie-tsk-i-tskk-vkpb.html>
11. Коминтерн и Вторая мировая война. Ч. 1: до 22 июня 1941 г. / Сост. Н.С. Лебедева, М.М. Наринский. М.: Памятники исторической мысли, 1994. 554 с.
12. Коминтерн и вторая мировая война. Ч. 2: после 22 июня 1941 г. / Сост. Н. С. Лебедева, М. М. Наринский. М.: Памятники исторической мысли, 1998. 600 с.
13. Коминтерн против фашизма и войны. Документы. М.: Наука, 1999. 506 с.
14. Кололова Н. П., Корчагина М. Б., Шириня К. К., Дамье В. В. Вступительная статья // Коминтерн против фашизма. Документы. М.: Наука, 1999. С. 3-48.
15. Кульчицкий С. Російська революція 1917 року: новий погляд / С. В. Кульчицкий. К.: Наш час, 2008. 79 с.
16. Кульчицкий С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 2 / С. Кульчицкий. К.: Темпора, 2013. 628 с.
17. Кульчицкий С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Книга 3 / С. Кульчицкий. К.: Темпора, 2013. 388 с.
18. Лебедева Н. С. Вступительная статья // Коминтерн и Финляндия 1919–1943. Документы. М., 2003. С. 3–45.
19. Лебедева Н. С. Наринский М. М. Вступительная статья // Коминтерн и Вторая мировая война. Ч. 1: до 22 июня 1941 г. М.: Памятники исторической мысли, 1994. С. 3-65.
20. Маккензи К. Коминтерн и мировая революция. 1919-1943 / К. Маккензи; Пер. с англ. Г. Г. Петровой. М.: ЗАО Центрполиграф, 2008. 351 с.
21. Мецержаков М. Судьба интербригадовцев в Испании. Режим доступа: https://scepis.net/library/id_3252.html
22. Мецержаков М. Т., Новиков М. В. Сталин и Гражданская война в Испании. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/stalin-i-grazhdanskaya-voyna-v-ispanii-1936-1939-gg>
23. Молотов В. М. О внешней политике Советского Союза // Внеочередная пятая сессия Верховного Совета СССР 31 октября – 2 ноября 1939 г. Стенограф. отчет. М.: Издание Верховного Совета СССР, 1939. С. 7-24.
24. Мухамеджанов М. М. К истории гражданской войны в Испании (1936-1939 гг.) // История и современность. Знание. Понимание. Умение. № 2, 2012. С. 102-108.
25. Орвелл Дж. Данина Каталонии: історична мемуаристика / Джордж Орвелл; з англ. пер. І. Савюк. К.: Вид-во Жупанського, 2017. 240 с.
26. Переписка Председателя Совета Министров СССР с Президентами США и Премьер-министрами Великобритании во время Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.: В 2 т. Т. 1. Переписка с У. Черчиллем и К. Эттли (июль 1941 г. – ноябрь 1945 г.). М.: Главполитиздат, 1957. 408 с.
27. Переписка Председателя Совета Министров СССР с Президентами США и Премьер-министрами Великобритании во время Великой Отечественной войны 1941-1945 гг.: В 2 т. Т. 2. Переписка с Ф. Рузвельтом и Г. Трумэнном (август 1941 г. – декабрь 1945 г.). М.: Главполитиздат, 1958. 296 с.
28. Печенкина О. А. Эра тотальной симуляции, или искусственное воскрешение реальности. Вступительная статья / Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция. Тула, 2013. С. 3-15.

29. Политбюро ЦК РКП(б) – ВКП(б) и Коминтерн: 1919-1943 гг. Документы. М.: РОССПЭН, 2004. 960 с.
30. Резолюции VII Всемирного Конгресса Коммунистического Интернационала. М.: Партиздат ЦК ВКП(б), 1935. 47 с.
31. *Роговин В. З.* 1937. М., 1996. 479 с. Режим доступа: <http://trst.narod.ru/rogovin/t4/oglav.htm>
32. *Смирнов В. П.* Начало французского движения Сопротивления. Новые данные / В. П. Смирнов // Новая и новейшая история. М., 1999. № 2. С. 16-28.
33. *Смирнов В. П.* Французская коммунистическая партия и Коминтерн в 1939-1940 гг. Новые архивные материалы / В. П. Смирнов // Новая и новейшая история. М., 1994. № 1. С. 30-46.
34. Советское руководство. Переписка. 1928-1941 гг. / Сост. А. В. Квашонкин, Л. П. Кошелева, Л. А. Роговая, О. В. Хлевнюк. М.: РОССПЭН, 1999. 519 с.
35. Сталин и Каганович. Переписка. 1931—1936 гг. / Сост. О. В. Хлевнюк, Р. У. Дэвис, Л. П. Кошелева, Э. А. Рис, Л. А. Роговая. М.: РОССПЭН, 2001. 798 с.
36. Сталин и немцы: Новые исследования / [под ред. Ю. Царуски; пер. с нем. Т. Г. Ваньят; науч. ред. С. З. Случ]. М.: РОССПЭН, 2009. 367 с.
37. *Фирсов Ф. И.* Архивы Коминтерна и внешняя политика СССР в 1939-1941 гг. / Ф. И. Фирсов // Новая и новейшая история. М., 1992 № 6. С. 12-35.
38. *Фирсов Ф. И.* Секреты Коммунистического Интернационала. Шифропереписка / Ф. И. Фирсов. М.: РОССПЭН, 2011. 519 с.
39. *Фюре Ф.* Минуте однієї ілюзії. Нарис про комуністичну ідею у ХХ столітті / Пер. с фр. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2007. 810 с.
40. *Хемингуэй Э.* По ком звонит колокол: [роман] / Эрнест Хемингуэй; [пер. с англ. И. Я. Дорониной]. М.: Изд-во АСТ, 2017. 704 с.
41. *Хлевнюк О.* Причины «большого террора». Режим доступа: <https://vedomosti.ru/opinion/articles/2017/07/06/712528-bolshogo-terrora>
42. *Штудер Б., Унфрид Б.* Сталинские партийные кадры. Практика идентификации и дискурсы в Советском Союзе 1930-х гг. / Б. Штудер, Б. Унфрид; [пер. с нем. И. А. Золотарева]. М.: РОССПЭН, 2011. 247 с.
43. VII конгресс Коммунистического Интернационала и борьба против фашизма и войны. (Сборник документов) / Отв. ред. К.К. Шириня. М.: Политиздат, 1975. 527 с.
44. XIII пленум ИККИ. Стенографический отчет. М.: Партиздат, 1934. 597 с.
45. *Bayerlein B. H., Narinski M., Studer B., Wolikow S.* Moscou – Paris – Berlin. Télégramme chiffrés du Komintern (1939 - 1941). Paris, 2003. 614 p.
46. *Dimitrov and Stalin: 1934-1943. Letters from the Soviet Archives* / ed. by Alexander Dallin and F.I. Firsov / Russian documents translated by Vadim A. Staklo. New Haven and London: Yale University Press, 2000. 278 p.
47. *Dimitrov G.* The Diary. 1933-1949. / G. Dimitrov. New Haven and London: Yale University Press, 2003. 497 p.
48. *Lewin M.* Bureaucracy and the Stalinist State // Kershaw I., Lewin M. Stalinism and Nazism: Dictatorships in Comparison. Cambridge: Cambridge U. P., 1997. P. 53-74. Режим доступа: https://books.google.com.ua/books?id=_tmGaltZ0tsC&pg=PA53&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false

References

1. *Bayerliayn B.* «Predatel – ty, Stalin!» Komintern i kommunisticheskie partii v nachale Vtoroy mirovoy voyny (1939 – 1941): utrachennaya solidarnost levykh sil / B. Bayerliayn; pri uchastii N. Lebedevoy, M. Narinskogo, G. Alberta. М.: ROSSPEN, 2011. 679 s.
2. *Bodriyar Zh.* Prozhrachnost zla. М.: Dobrosvet, 2000. 258 s.
3. *Bodriyar Zh.* Simuliakry i simuliatsii / Zh. Bodriyar; (per. s fr. A. Kachalova). М.: POSTUM, 2015. 240 s.
4. *Buber-Neyman M.* Mirovaya revoliutsiya i stalinskiy rezhym: zapiski ochevidtsa o deyatelnosti Kominterna v 1920-1930-kh godakh / M. Buber-Neyman; (red. i per. A. Yu. Vatlin, L. I. Vatlina). М.: AIRO-XX, 1995. 262 s.
5. *Vert N.* Terror i besporiadok. Stalinizm kak sistema / N. Vert; [per. s fr. A. I. Pigaleva]. М.: ROSSPEN, 2010. 447 s.
6. Vneshniaya politika Sovetskogo Soiuza v period Otechestvennoy voyny: Dokumenty i materialy. Tom I: 22 iyunia 1941 g. – 31 dekabria 1943 g. М.: Gospolitizdat, 1944. 698 s.
7. *Goldman V. Z.* Terror i demokratiya v epokhu Stalina. Sotsialnaya dinamika repressiy / Vendi Z. Goldman; [per. s angl. L. E. Sidikovoy]. М.: ROSSPEN, 2010. 335 s.
8. *Dimitrov G.* Voyna i rabochiy klass kapitalisticheskikh stran // Kommunisticheskiy Internatsional. М.: Izd-vo TsK VKP(b) «Pravda». 1939. № 8-9. S. 24-36.

9. Istoriya Kommunisticheskogo Internatsionala 1919-1943: Dokumentalnye ocherki / In-t vseobshchey istorii. M.: Nauka, 2002. 413 s.
10. *Kaganovich L. M.* O chistke partii / L. M. Kaganovich. M., L.: Partizdat, 1933. 29 s. Rezhim dostupu: <https://stalinism.ru/dokumenty/i/o-chistke-partii-postanovlenie-tsk-i-tskk-vkpb.html>
11. Komintern i Vtoraya mirovaya voyna. Ch. 1: do 22 iyunia 1941 g. / Sost. N.S. Lebedeva, M.M. Narinskiy. M.: Pamiatniki istoricheskoy mysli, 1994. 554 s.
12. Komintern i vtoraya mirovaya voyna. Ch. 2: posle 22 iyunia 1941 g. / Sost. N. S. Lebedeva, M. M. Narinskiy. M.: Pamiatniki istoricheskoy mysli, 1998. 600 s.
13. Komintern protiv fashyzma i voyny. Dokumenty. M.: Nauka, 1999. 506 s.
14. *Komolova N. P., Korchagina M. B., Shirinya K. K., Dame V. V.* Vstupitelnaya statya // Komintern protiv fashyzma. Dokumenty. M.: Nauka, 1999. S. 3-48.
15. *Kulchytskyi S.* Rosiiska revoliutsiya 1917 roku: novyi pohliad / S. V. Kulchytskyi. K.: Nash chas, 2008. 79 s.
16. *Kulchytskyi S.* Chervonyi vyklyk. Istoriya komunizmu v Ukraini vid yoho narodzhennia do zahybeli. Knyga 2 / S. Kulchytskyi. K.: Tempora, 2013. 628 s.
17. *Kulchytskyi S.* Chervonyi vyklyk. Istoriya komunizmu v Ukraini vid yoho narodzhennia do zahybeli. Kniga 3 / S. Kulchytskyi. K.: Tempora, 2013. 388 s.
18. *Lebedeva N. S.* Vstupitelnaya statya // Komintern i Finlyandiya 1919–1943. Dokumenty. M., 2003. S. 3–45.
19. *Lebedeva N. S. Narinskiy M. M.* Vstupitelnaya statya // Komintern i Vtoraya mirovaya voyna. Ch. 1: do 22 iyunia 1941 g. M.: Pamiatniki istoricheskoy mysli, 1994. S. 3-65.
20. *Makkenzi K.* Komintern i mirovaya revoliutsiya. 1919-1943 / K. Makkenzi; Per. s angl. G. G. Petrovoy. M.: ZAO Tsentrpoligraf, 2008. 351 s.
21. *Meshcheryakov M.* Sudba interbrigadovtsev v Ispanii. Rezhym dostupu: https://scepis.net/library/id_3252.html
22. *Meshcheryakov M. T., Novikov M. V.* Stalin i Grazhdanskaya voyna v Ispanii. Rezhym dostupu: <https://cyberleninka.ru/article/n/stalin-i-grazhdanskaya-voyna-v-ispanii-1936-1939-gg>
23. *Molotov V. M.* O vneshney politike Sovetskogo Soiuza // Vneocherednaya piataya sessiya Verkhovnogo Soveta SSSR 31 oktiabrya – 2 noiabrya 1939 g. Stenograf. otchet. M.: Izdanie Verkhovnogo Soveta SSSR, 1939. S. 7-24.
24. *Muhamedzhanov M. M.* K istorii grazhdanskoy voyny v Ispanii (1936-1939 gg.) // Istoriya i sovremennost. Znanie. Ponimanie. Umenie. № 2, 2012. S. 102-108.
25. *Orvell Dzh.* Danyina Katalonii: istorychna memuarystyka / Dzhordzh Orvell; z angl. per. I. Saviuk. K.: Vyd-vo Zhupanskoho, 2017. 240 s.
26. Perepiska Predsedatelya Soveta Ministrov SSSR s Prezidentami SShA i Premer-ministrami Velikobritanii vo vremya Velikoy Otechestvennoy voyny 1941-1945 gg.: V 2 t. T. 1. Perepiska s U. Cherchillem i K. Etli (iyul 1941 g. – noyabr 1945 g.). M.: Glavpolitizdat, 1957. 408 s.
27. Perepiska Predsedatelya Soveta Ministrov SSSR s Prezidentami SShA i Premer-ministrami Velikobritanii vo vremya Velikoy Otechestvennoy voyny 1941-1945 gg.: V 2 t. T. 2. Perepiska s F. Ruzveltom i G. Trumenom (avgust 1941 g. – dekabr 1945 g.). M.: Glavpolitizdat, 1958. 296 s.
28. *Pechenkina O. A.* Era totalnoy simulyatsii, ili iskusstvennoe voskreshenie realnosti. Vstupitelnaya statya / Bodriyar Zh. Simulyakry i simulyatsiya. Tula, 2013. S. 3-15.
29. Politbyuro TsK RKP(b) – VKP(b) i Komintern: 1919-1943 gg. Dokumenty. M.: ROSSPEN, 2004. 960 s.
30. Rezolyutsii VII Vsemirnogo Kongressa Kommunisticheskogo Internatsionala. M.: Partizdat TsK VKP(b), 1935. 47 s.
31. *Rogovin V. Z.* 1937. M., 1996. 479 s. Rezhym dostupu: <http://trst.narod.ru/rogovin/t4/oglav.htm>
32. *Smirnov V. P.* Nachalo frantsuzskogo dvizheniya Soprotivleniya. Novye dannye / V. P. Smirnov // Novaya i noveyshaya istoriya. M., 1999. № 2. S. 16-28.
33. *Smirnov V. P.* Frantsuzskaya kommunisticheskaya partiya i Komintern v 1939-1940 gg. Novye arkhivnye materialy / V. P. Smirnov // Novaya i noveyshaya istoriya. M., 1994. № 1. S. 30-46.
34. Sovetskoe rukovodstvo. Perepiska. 1928-1941 gg. / Sost. A. V. Kvashonkin, L. P. Kosheleva, L. A. Rogovaya, O. V. Khlevniuk. M.: ROSSPEN, 1999. 519 s.
35. Stalin i Kaganovich. Perepiska. 1931-1936 gg. / Sost. O. V. Khlevniuk, R. U. Devis, L. P. Kosheleva, Ye. A. Ris, L. A. Rogovaya. M.: ROSSPEN, 2001. 798 s.
36. Stalin i nemtsy: Novye issledovaniya / [pod red. Yu. Tsaruski; per. s nem. T. G. Vanyat; nauch. red. S. Z. Sluch]. M.: ROSSPEN, 2009. 367 s.
37. *Firsov F. I.* Arkhivy Kominterna i vneshniaya politika SSSR v 1939-1941 gg. / F. I. Firsov // Novaya i noveyshaya istoriya. M., 1992 № 6. S. 12-35.

38. *Firsov F. I. Sekrety Kommunisticheskogo Internatsionala. Shifroperepiska* / F. I. Firsov. M.: ROSSPEN, 2011. 519 s.
39. *Fiure F. Mynule odniei iliuzii. Narys pro komunistichnu ideyu u XX stolitti* / Per. s fr. K.: DUKh i LITERA, 2007. 810 s.
40. *Kheminguey E. Po kom zvonit kolokol: [roman]* / Ernest Kheminguey; [per. s angl. I. Ya. Doroninoy]. M.: Izd-vo AST, 2017. 704 s.
41. *Khlevniuk O. Prichiny «bolshogo terrora». Rezhym dostupu: <https://vedomosti.ru/opinion/articles/2017/07/06/712528-bolshogo-terrora>*
42. *Shtuder B., Unfrid B. Stalinskie partiynye kadry. Praktika identifikatsii i diskursy v Sovetskom Soiuzе 1930-kh gg.* / B. Shtuder, B. Unfrid; [per. s nem. I. A. Zolotareva]. M.: ROSSPEN, 2011. 247 s.
43. VII kongress Kommunisticheskogo Internatsionala i borba protiv fashyzma i voyny. (Sbornik dokumentov) / Otv. red. K.K. Shirinya. M.: Politizdat, 1975. 527 s.
44. XIII plenum IKKI. Stenograficheskiy otchet. M.: Partizdat, 1934. 597 s.
45. *Bayerlein B. H., Narinski M., Studer B., Wolikow S. Moscou – Paris – Berlin. Télégramme chiffrés du Komintern (1939 - 1941).* Paris, 2003. 614 p.
46. *Dimitrov and Stalin: 1934-1943. Letters from the Soviet Archives* / ed. by Alexander Dallin and F.I. Firsov / Russian documents translated by Vadim A. Staklo. New Haven and London: Yale University Press, 2000. 278 p.
47. *Dimitrov G. The Diary. 1933-1949.* / G. Dimitrov. New Haven and London: Yale University Press, 2003. 497 p.
48. *Lewin M. Bureaucracy and the Stalinist State* // Kershaw I., Lewin M. *Stalinism and Nazism: Dictatorships in Comparison.* Cambridge: Cambridge U. P., 1997. P. 53-74. Rezhim dostupu: https://books.google.com.ua/books?id=_tmGaltZ0tsC&pg=PA53&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false

Римар І. В.

Влияние позиции И. Сталина на формирование тактико-стратегических моделей III Интернационала (1935-1943 гг.).

На основе изученных документов и монографической литературы в статье дана характеристика изменений тактико-стратегических моделей III Интернационала, исследовано влияние внутривнутриполитических факторов в СССР и внешнеполитических процессов в Западной Европе на этот процесс в 1935-1943 гг. На основе приведённого анализа документов выявлены характерные особенности тактико-стратегических моделей III Интернационала, их становление, внутреннюю эволюцию, непосредственное влияние лично И. Сталина на изменения и формирование коминтерновских моделей на протяжении указанного периода. Особое внимание уделено характеру функционирования Интернационала, как одного из внешнеполитических инструментов влияния Советского Союза на коммунистические партии государств Западной Европы в 1935-1943 гг. В качестве главного подхода для анализа проблемы тактико-стратегических моделей III Интернационала и их изменения автором использованы идеи французского философа-постмодерниста Ж. Бодрийяра.

Ключевые слова: И. Сталин, Коминтерн, тактико-стратегическая модель, Большой террор, Вторая мировая война, Ж. Бодрийяр, «после оргии», симулякр, прещесия, медиум.

Rymar I. V.

The influence of J. Stalin's position on the formation of tactical-strategic models of the Third International (1935-1943).

Based on the documents studied and monographic literature, the article describes the changes in the tactical-strategic models of the Third International. Was investigated the influence of internal political factors in the USSR and foreign policy processes in Western Europe between 1935-1943, on the process of changes the tactical-strategic models of Comintern. Based on the analysis of documents, was identified the characteristic features of the tactical-strategic models of the Third International. Their formation, their internal evolution, the direct influence of Stalin personally on the changes and the formation of Comintern models throughout this period. Particular attention was paid to the nature of the functioning of the International as one of the foreign policy instruments of the influence of the Soviet Union on the communist parties of Western European states in 1935-1943. As the main approach for analyzing the problem of tactical-strategic models of the Third International and their changes, the author used the ideas of the French postmodernist philosopher J. Baudrillard.

Keywords: Stalin, the Comintern, tactical-strategic model, the Great Terror, II World War, J. Baudrillard, «after orgy», simulacrum, precession, the medium.